

nání a zaměstnanců. Zaměstnanci usilují v nich o omezení smluvní svobody, snažíce se dosáhnouti výhod oproti zaměstnavatelům. Z těchto snah plynou také zákony a předpisy, směřující k ochraně dělnictva. Předpisy ty upravují dobu pracovní, dovolenou dělníků, mzdu, týkají se mladistvých zaměstnanců, dohledu živnostenských inspektorů a p. Ustanovení ta nenáleží jen do práva soukromého, nýbrž do práva správního, trestního a p.

Souhrn těchto předpisů pak jest tvořící se *p r á v o p r a c o v n í* jako zvláštní obor právní.

Novodobé právní poměry vytvořily jako zvláštní druh pracovní smlouvy *s m l o u v u n a k l a d a t e l s k o u*. V této smlouvě přenechává autor nebo jeho právní zástupce, po případě jiná osoba nakladateli dílo literární, umělecké dílo hudební neb výtvarné aneb dílo fotografické, aby je rozmnožil a rozšiřoval na vlastní účet (náklad). Vývoj této smlouvy souvisí s vývojem práva autorského.

§ 27. Zápůjčka a půjčka.

Původně není rozdílu mezi zápůjčkou a půjčkou. Teprve vývojem se obě tyto smlouvy od sebe odlišily. Vývoj nebyl přízniv zápůjčce, protože zvláštními předpisy byla zapovídána zápůjčka úroková. Při půjčce se poskytovaly od strany jedné straně druhé věci do užívání s tím, aby po uplynutí určité lhůty byly vráceny. Zápůjčka záleží v tom, že strana dává straně druhé určité množství zastupitelných věcí do vlastnictví s tím, aby vrátila věci stejného druhu i počtu.

Zápůjčka může býti buď záplatná (úplatná) nebo nezáplatná (bezúplatná). Ve středověku se stavěla proti úrokové zápůjčce církev. Církev zdůrazňovala totiž některá místa písma sv., podle nichž se neměly úroky vybírat, neboť peníze neměly roditi peníze (*nummus non parit nummum*). Nejprve bylo zakázáno církevními předpisy bráti úroky osobám duchovním, pak i osobám světským. Papež Alexander III. hrozil na Lateránském koncilu r. 1179, že vyloučí ty, kteří budou zjevně bráti úroky. Byli to t. zv. *usuarii manifesti*. Řehoř X. zakázal poskytovat těmto osobám církevní pohřeb a odpíral jim způsobilost testamentární. Kliment V. usiloval pak o to, aby všechno

světské zákonodárství, které směřovalo proti těmto ustanovením církevním, bylo prohlášeno za neplatné.

Na podkladě těchto zákonů a předpisů bylo brání úroků postaveno úplně na roveň lichvě. Zvláště byly tyto předpisy vztaženy i na kupní smlouvu, kdež předepsáno, že možno požadovati pouze *pretium iustum*. Ale čím dále, tím více se obchod rozšiřoval a zvětšoval, tím méně bylo posloucháno zákazů církevních. Našly se proto způsoby, kterými bezúročné zápůjčky byly obcházeny, zvláště při t. zv. koupi renty, při zástavě užitkové a p. Vyskytovaly se na př. t. zv. *montes*, t. j. sdružení několika kapitalistů, kteří nahromadivše kapitál, poskytovali ho za náhradu určité renty městům nebo státu. Zákaz brání úroky překročován i v těch případech, kdy i církev dovolovala brání úroky, t. j. v případě prodlení nebo v případě skutečné ztráty na zisku. Teoreticky nebyly ani židé vyňati ze zákazu brání úroků, církve však neměla nad nimi žádné moci donucovací. Papežové žádali proto moc světskou, aby židům zakázala brání úroky. Ale panovníci, poskytující židům privilegia, dovolovali jim brání úroků, protože měli ze židů prospěch. Později byl tento zákaz porušován i od křesťanů a úroky brány velmi vysoké právě proto, že bylo spojeno nebezpečí s bráním těchto úroků. Úroky se pak rozšířily na všechny vrstvy obyvatelstva.

Zákaz brání úroky pronikl nejpřísněji do zákonodárství říšskoněmeckého. Od 16. stol. ustupuje od tohoto zákazu nejprve zákonodárství zemské, pak i říšské. Tak usnesení říšského sněmu r. 1654. V říšském zákonodárství stanoví se pak různá výše úroků pro právní poměry občansko-právní, pro obchodníky, pro židy, při čemž v posledních dvou případech určuje se výše úroků vyšší (až 8%).

V jiných zemích středoevropských neuplatnil se zákaz brání úroků plně. Zemské právo české nezná zákazu brání úroky. V 16. stol. zákonodárství české upravuje výši úroků na 6%. Úroky braly se ovšem před tímto ustanovením a i po něm daleko ve větší výši.

I novější zákonodárství upravovalo výši úroků. Koncem 18. stol. zavládl v středoevropském zákonodárství směr povoliti volně výši úroků. V 19. stol. však zákonodárství vrátilo se k stanovení výše úroků. Postupovalo se zde zpravidla tak, že se odlišily právní poměry, vznikající z obchodní činnosti, od

jiných. Při oněch určilo výši úroků výše než při těchto. Po případě v předpisech o braní úroků se stanovilo maximum braní úroků a nad toto maximum prohlašují se úroky za lichvu.

§ 28. Sázka a hra.

Sázka a hra náležejí mezi t. zv. právní jednání odvážná. Charakteristikou pro ně jest, jak to formulují někdy předpisy zákona, »naděje dosud nejistého prospěchu«. Sázka je smlouva, v níž jedna strana slibuje plniti straně druhé, objeví-li se tvrzení jedné strany pravdivým a tvrzení druhé strany nepravdivým. Do sázky bývala dávána věc jako vklad. Vkladem mohly býti různé věci, po př. i lidské tělo. Vklad vystupuje při sázce jako zástava za dluh.

Sázky bývaly právem připouštěny, nesměly však býti lehkomyslnými. Žádalo se také, aby předmět, který byl dáván do sázky, byl dán hotově, po př. uložen u soudu, po př. u osoby třetí v uschování.

Při hře rozhoduje, zda nastane určitá nejistá událost, po př. jak dopadne činnost stran. Činnost stran není nutná a dostačí, zda určitá událost nastala či nenastala. Nastane-li tato událost, jest to pro jednu stranu příznivé, pro druhou stranu nepříznivé. I při hře mohou býti předmětem výhry různé věci, po př. ve starší době i tělo hráčů.

Hry byly ve středověku velmi rozšířeny. V některých zemích ve střední Evropě ohrožovaly i některé třídy společenské, zvláště šlechtu, jako tomu bylo v Polsku. Právo nebylo hrám příznivo, omezovalo je a upravovalo přísnými předpisy.

Podle středověkého práva ve střední Evropě byly hry dovoleny a žalovatelný. Nárok ze hry však nepřecházel na dědice. Někde byly nejen dluhy z her nežalovatelný, ale i některé druhy her, zvláště hry s vysokými sázkami, byly zakazovány. V Polsku bylo dovoleno hráti jen za hotové, nikoli na úvěr a také jen o movitosti, nikoli o nemovitosti. V středoevropských právech bylo také předepisováno, že ten, kdo výhru zaplatil, nesměl ji požadovati zpět. Někde připouštěla se hra jen do určité výše (na př. Maj. Carolina do jedné kopy gr.). V pozdějším vývoji bylo také stanoveno, že dluh vzniklý ze hry nemůže býti vymáhán (v Čechách ve stol. 16.) nebo, že může býti vymáhán jen určitým způsobem (v Polsku láním).